

Dorina Negulici

Date noi privind organizarea meșteșugărească în Țara Bârsei și la Rupea

Revenirea la rosturile lor a așezărilor sud-est transilvănene după invaziile mongolo-turcești, a dus și la dezvoltarea vieții economice. Orașele sunt refăcute, viața economică înflorește, numărul meșteșugurilor și al meșteșugarilor crește chiar și în rândul populației rurale și ca urmare comerțul va cunoaște în sec. XV–XVI, perioada cea mai înfloritoare.

Alături de orașul Brașov, de inexpugnabila cetate de aici, se dezvoltă și o serie de târguri mai mici, ca urmare a situării lor pe importantele drumuri comerciale ce se intersectau la Brașov și desigur numărului ridicat de locuitori. O astfel de așezare în Țara Bârsei este Râșnovul, iar ceva mai la nord, ieșind din Țara Bârsei spre Cetatea Sighișoara, Rupea. În aceste așezări destul de mari, prevăzute cu cetăți puternice de apărare, viața meșteșugărească se dezvoltă în strânsă legătură cu agricultura. Meșteșugurile care apar începând cu secolul al XV-lea se diversifică și apar și aici breslele. Pentru a înlătura însă concurența din mediul sătesc și pentru reglementarea exactă a funcționării breslelor, acestea își vor întemeia sau vor cere statute speciale pentru meseriașii localnici.

Din păcate cele mai multe statute ale breslelor râșnovene au ars în incendiul din anul 1718. Dar semnificative pentru studierea vieții economice de aici sunt referirile la meșterii diverselor branșe și la drepturile acestora cuprinse în statutele breslelor similare din Brașov și Codlea.

Astfel, în perioada 1424 – 1506, sunt amintiți în lista blănarilor din Brașov¹ râșnovenii Grommen Kurscher von Rosnow, Long Peter, Johanes von Rosnow, Bartolomeus Rosnawer, Touch von Rosnow.

În statutul breslei țesătorilor de pânză din Brașov din anul 1498, completat în anii 1513 și 1514 găsim următoarea specificație: "... nici un țesător din sate să nu aibă vreo calfă și nici să nu ia vreun ucenic, cu excepția acestor patru târguri adică: Prejmer, Râșnov, Codlea și Feldioara în care fiecare țesător poate să țină o calfă și poate să ia un ucenic, iar acești ucenici să slujească trei ani"²

Statutul acordat de Magistratul Brașovului breslei țesătorilor din Codlea în anul 1555, confirmat la 25 septembrie 1618 și pentru breasla țesătorilor din Prejmer prevede la punctul 17: "În anul după Hristos 1513 în miercurea dinaintea Rusaliilor, domnii [senatori din Brașov] împreună cu senatorii din întreaga Țară a Bârsei au hotărât în unanimitate ca nici un meșter din satele din toată Țara Bârsei să nu aibă voie să țină calfe sau să învețe pe ucenici meșteșugul. Totuși un tată poate să învețe pe fiul său meșteșugul. Numai la Râșnov, Codlea, Feldioara și Prejmer meșterii pot să țină calfe și ucenici, iar un ucenic să slujească 4 ani"³.

În anul 1558 în hotărârea meșterilor breslei fierarilor din Brașov se specifică: "Cei care au bresle proprii, anume cei din Râșnov, Prejmer, Codlea și din Cristian, să se organizeze după cum a fost pomenit de către superiorii noștri și după cum urmează în această scrisoare". Referirile în continuare se fac la modul în care pot fi angajați ucenicii, drepturile și obligațiile acestora, dar și ale meșterilor care-i angajează și care urmau să primească ajutor de la breasla brașoveană în cazul apariției unor probleme. Scrisoarea se încheie cu atenționarea: "Însă cine va încălca toate acestea și nu le va respecta, așa s-a poruncit ca el să fie pedepsit cu o marcă de argint. Dat în Brașov în anul Domnului 1558. Pentru cinstita breaslă a fierarilor din Cristian"⁴.

Indirect aflăm din această scrisoare faptul că la Râșnov exista o breaslă a fierarilor, deci acest meșteșug a fost foarte dezvoltat și aici. Și încă o remarcă este necesară și anume faptul că breslele brașovene aveau și rolul de a supraveghea și a acorda "asistență" celor similare din Țara Bârsei. Mai știm că Toma fierarul din Râșnov făcea la 1545 și negoț destul de important cu produsele sale ⁵.

Un alt meșteșug care s-a dezvoltat și organizat la Râșnov este cel al olăritului. Iată ce aflăm din statutul breslei olarilor în opt articole, acordat de Universitatea Săsească la 1 Mai 1564⁶ la punctul opt: "... deoarece s-a văzut că românii din Zărnești, Tohan și din Râșnov și cei așezați și în alte locuri din Țara Bârsei nu pot să facă produse mai bune decât cele din Oraș să fie împiedicați ei și toți tulburătorii din Țara Bârsei să lucreze ceva, să aducă oale la târg sau să le ducă prin Țara Bârsei, sub pedeapsa pierderii mărfurilor și a uneltelor...". Tot aici, se specifică că olarii din Țara Bârsei care vor să țină o breaslă, aceasta trebuie să fie comună cu cea din Brașov și în acest caz să dea jumătate din banii care-i primesc la angajarea ucenicilor în oraș, iar cealaltă jumătate să o țină pentru ei⁷.

Aceeași prevedere se aplică și morarilor din târgurile și satele din Țara Bârsei. Statutul breslei morarilor din Brașov și Țara Bârsei, stabilit de magistrat la 10 noiembrie 1571, stipulează la articolul șase:⁸ "Meșterii din târgurile și satele din Țara Bârsei să-și aibă breasla aici în Brașov și să angajeze ucenici cu știrea și cu voința meșterilor din oraș și să le țină ca la oraș, iar banii să-i dea pentru breasla comună. Pentru acești bani să dea socoteală în fiecare an aici la staroști, în prezența breslei și celor patru meșteri mai bătrâni din Țara Bârsei, anume din Râșnov, Codlea, Feldioara și Prejmer sau unde ar mai fi morari bătrâni dintr-o comună"⁹.

La aceste meșteșuguri trebuie adăugat și cel al producerii sticlei, în glăjăria de pe Valea Râșnoavei. Probabil că documentul din 13 ianuarie 1523 emanat de la Magistrat, prin care se confirmă articolele breslei din Sibiu pentru breasla pictorilor, tâmplarilor în lemn și sticlarilor, se referea și la glăjăria râșnoveană¹⁰. Martin sticlarul din Râșnov făcea în 1545 comerț de proporție mijlocie, cu valoare cuprinsă între 2000 – 5000 de aspri¹¹ cu produse de sticlă.

Documentul acesta pomenește între meșterii interesați de statut pe Veytt Stoss¹² Piltschniezer, sculptorul în lemn, unul din cei trei fii ai celebrului sculptor, gravor, și pictor, reprezentant al goticului târziu în arta europeană, cunoscut în istorie artei universale pentru operele sale din biserica Sf. Maria din Cracovia sau pentru cele din biserica Sf. Sebald din Nürnberg, dar și pentru lucrările din bisericile transilvănene.

Alături de meșteșugarii brașoveni și cei din Țara Bârsei au jucat un rol însemnat în comerțul mărunț cu Țara Românească și Moldova. Între aceștia, râșnovenii s-au remarcat atât prin valoarea comerțului, cât și prin numărul transporturilor efectuate. Spre exemplu, registrele vamale brașovene, menționează pentru sfârșitul secolului al XV-lea o valoare de 3520 de aspri în trei participări cu trei transporturi. În anul 1503, valoarea mărfurilor comercializate este de 30.240 aspri, de cinci participanți meseriași, cu unsprezece transporturi. Între 1529 – 1530, valoarea mărfurilor vândute de râșnoveni este de 8140 aspri, din două participări cu șase transporturi, în 1542, 3920 aspri cu patru participări și cinci transporturi, pentru ca un an mai târziu, în 1543 să se înregistreze treizeci de transporturi cu douăzeci de participări în valoare de 29.360 aspri. După zece ani, în 1554, valoarea mărfurilor provenite din atelierele de la Râșnov și comercializate pe piața Brașovului este de 19.800 aspri, provenind din cinci ateliere dar în șaisprezece transporturi¹³.

În anul 1427, Sigismund de Luxemburg în vizită la Râșnov, a acordat dreptul de a ține târg, privilegiu ce a jucat un rol însemnat în dezvoltarea vieții economice locale¹⁴.

Legat de creșterea posibilităților de comerț cu mărfuri proprii, se dezvoltă și meșteșugul confecționării căruțelor și organizării în breasla căruțașilor.

În colecția Muzeului de Istorie se păstrează statutul căruțașilor râșnoveni din anul 1723, întocmit după incendiul din anul 1718.

Este unul din puținele acte de acest fel provenind de la Râșnov care cuprinde date directe privind organizarea și funcționarea breslei. El este scris cu cerneală ferogalică pe hârtie de moară cu filigran. Identificarea filigranului¹⁵ indică faptul că hârtia folosită este de proveniență franceză, iar sitele utilizate la turnarea pastei de hârtie sunt site de mătase. Foto 1

Legătura este în piele, sigiliul orașului Brașov pe hârtie aplicată peste ceară roșie. Foto 12.

Documentul începe cu înșiruirea autorităților brașovene, care au luat în discuție și au aprobat statutul pentru căruțașii din Râșnov. Printre personalități îl aflăm pe Doctorul Lucas Seuller, medic, fizicus al orașului și în același timp villic în magistrat.¹⁶ Foto 2 - 12

Urmează apoi cele cincisprezece articole.

Dăm în continuare traducerea integrală a documentului:

Statutul căruțașilor din Râșnov – 1723.

Noi Stephanus Fillstich, judecător Georgius Drauth, vechiul judecător Georgius Czako – villic, D. Lucas Seuller – vechiul villic, Andreas Ziegler, Simon Scheipner, Petrus Rether, Georgius Schnell, Christianus Cäsper, Johannes Drauth, Bartholomeus Fischer, Michael Fornius, Valentinus Tartler, Thomas Nimmescher, Paulus Cheestels, Martinus Schmeeweiß, Andreas Ennyeter și Stephanus Wälltzer toți jurați ai orașului regal și liber Brașov în Transilvania dăm statut și facem prin aceasta să se știe ce fel de oameni stau în "Sfat" pentru noi cinstiții domni Hannes Schnabels (purător de cuvânt), Georg Mähburger și Knorren Merten von Neüstadt, staroste și "altisten" și ceilalți tovarăși de breaslă ai cinstitei bresle a căruțașilor din Râșnov în nume și persoană, nouă cuviincios prezentați întrucât prin nenorocirea din anul 1718, târgul Râșnov a fost transformat în cenușă și au mai fost loviți de nenorocirea că documentele lor de breaslă acordate în 1620 de către mai marii orașului Brașov, împreună cu toate copiile lor au ars și ele. Din toate acestea s-a păstrat doar o veche copie scrisă în același timp în Cristian, a statutului comun al breslei căruțașilor.

I-am rugat [pe ei] să revadă aceste articole, să le regândească și unde este nevoie să le înmulțească cu mai multe articole folositoare și să le dea termene în forma și puterea unor noi articole de breaslă care să le rămână, cu acordul nostru, în breaslă pentru promovarea bunelor reguli de breaslă și să le servească, făcute și întărite cu pecetea orașului.

Articolul 1.

La lăsatul secului (marți înainte de miercurea cenușii, marțea grasă) în fiecare an să fie adunați membrii după obiceiurile breslei și să le citească de către staroste și de fostul staroste statutul și să fie din nou aleși, iar socotelile să fie predate de vechii funcționari și cel care nu se prezintă chiar motivat scris să fie pedepsit cu 50 Ducați.

Articolul 2.

Tovarășii de breaslă să se comporte cum se cuvine între ei, să nu se atace cu cuvinte înjurioase. Cine nu va respecta aceasta, după obiceiurile de până acum, să plătească 50 Ducați sau după experiența starostelui să fie pedepsit după merit. În cazuri mai puțin grave să fie ascultați, iar pentru neascultare, să dea 25 Ducați.

Articolul 3.

Să nu fie angajat pentru a învăța meserie nici un ucenic care nu este născut legitim și nu face parte din națiunea liberă germană. Cine primește ucenic fără încunoștiințarea starostelui și-l angajează, va fi amendat cu 1 florin.

Articolul 4.

Când fiul unui maistru devine ucenic, va da breslei 1,50 florini. Masa lui și a maistrului să conște din 10 florini, și va servi doi ani.

Dacă un străin vrea să învețe meseria, va da breslei trei florini și va fi dator

cu trei ani de ucenicie.

Articolul 5.

Un ucenic trebuie să-și asculte meșterul, iar în cazul în care nu o face și este încăpățânat, să fie atenționat de staroste și pedepsit, iar când un ucenic fuge de anii de învățătură și se reîntoarce, va fi pedepsit cu 1 florin. Dacă se repetă cazul, cu 2 florini. Dar dacă fuge a treia oară, nu va mai fi primit.

Articolul 6.

Dacă un ucenic și-a terminat ucenicia, și-și alege un maestru pentru a deveni calfă pentru care îi vor trebui doi ani, acest maestru îi va fi dator pentru fiecare an, 1 florin. Pe lângă aceasta, după vechiul obicei și calfa care va participa și ea și ea la doborârea lemnului, va da de fiecare dată a treia roată.

Articolul 7.

După ce ucenicul și-a desăvârșit anii de ucenicie și de calfă și nu este căsătorit, va face lucrare de meșter, un întreg car cu toate anexele și în locul hranei va depune 3 florini.

Dacă căruța nu a fost executată întocmai, atunci va fi pedepsit.

Articolul 8.

După ce lucrarea de maestru a fost terminată, calfa va intra în breaslă, plătiind pentru hrană 14 florini sau după voia sa să dea o masă.

Articolul 9.

Un meșter tânăr după ce a intrat în breaslă nu va fi liber să-și angajeze un ucenic decât după trei ani. În caz contrar va plăti 1 florin.

Articolul 10.

Dacă un meșter lasă în urma în urma lui un fiu care a învățat meseria, acela va lucra la mamă atâta timp cât va rămâne văduvă.

Articolul 11.

Dacă un meșter sărăcește și are un fiu căruia nu are ce să-i dea de lucru, îl va angaja la un alt meșter care îl va învăța meserie. Meșterul îi va da mâncarea și un florin, iar ucenicul nu va da nimic.

Articolul 12.

Purtătorul de cuvânt și starostele vor fi prevăzuți înaintea altor meșteri, pentru funcțiile lor, cu servitori.

Articolul 13.

Maiștrii – controlori sunt obligați să fie harnici și la fiecare sfert de an vor analiza lucrul meșterilor pentru ca acesta să fie făcut drept și bun. Dacă nu-și vor îndeplini conștiincios atribuțiile, vor plăti 1 gulden.

Articolul 14.

Cei care nu sunt din breaslă și fac lucrări de căruțași în întreg districtul Țării Bârsei vor fi depistați de cinstita breaslă din Brașov, să li se ia lucrările prin forța tribunalului.

Deci breslelor căruțașilor din Râșnov și Cristian, li se va lua marfa luată de la nebreslași cu ajutorul tribunalului și se va anunța breasla din Brașov, unde pentru ei vor da treimea care le-a rămas.

Articolul 15.

După ce breasla din Râșnov a recunoscut breasla din Brașov conform vechilor articole, va avea dependența de acestea. Nu se va lăsa numai ghidată de lucrurile ieftine. Unde aceste articole nu sunt la îndemână și se cer unele declarații, vor fi suplinite și explicitate din articolele breslei brașovenilor.

"Dacă noi am preluat pentru revizuire articolele dinainte și după ce le-am citit și judecat cu hărnicie cu breasla căruțașilor de aici, au fost găsite acelea curente și a fost recunoscut că ele trebuie în continuare conservate și prin consensul și cu autoritatea celor suspuși s-au aprobat și confirmat pentru o mai bună observație și confirmare cu sigiliul simplu al orașului". Sigilat în forma patentei pentru cinstita breaslă a căruțașilor din Râșnov și urmașilor acestora și cu aceste articole lărgite și schimbate.

Întâmpat la Brașov în 10 mai anul după Cristos, eliberatorul nostru 1723".

Urmează și sigiliul simplu al Brașovului în hârtie presată peste ceară roșie— coroana cu rădăcini și scut semirotund cu inscripție marginală ilizibilă. Semnăturile indescifrabile

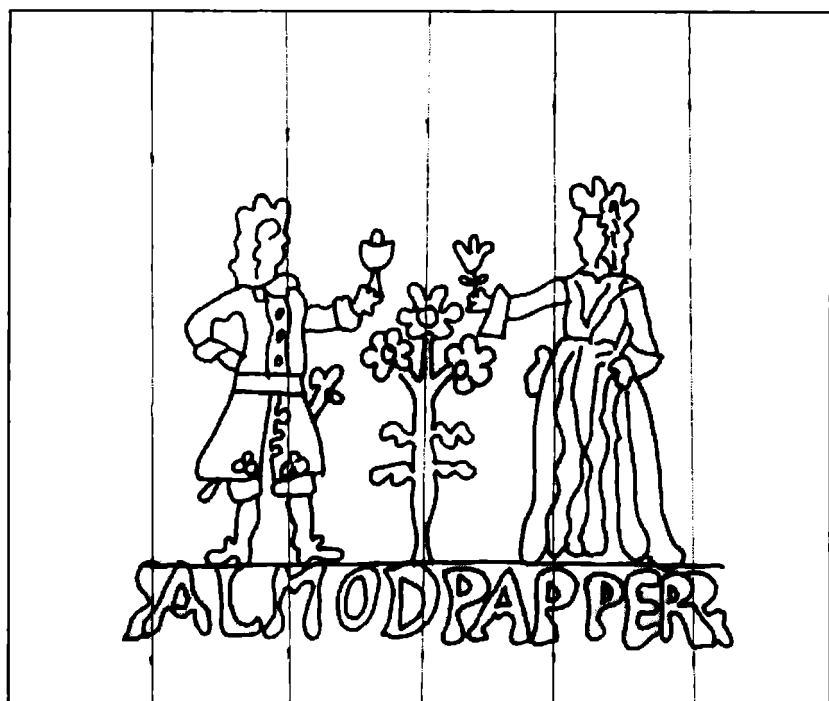

Foto 1

Herr STEPHANUS
FILLSTICH Richter,
GEORGIUS DRAUTH
alter Richter, GEOR-
GIUS EAKO Houn,
D. LUCAS Heuler alter Houn,

ANDEAS Fiegler, SIMON Scheip-
ner, PETRUS Aether, GEORGIUS
Schneel, CHRISTIANUS Läsper,
IOHANNES Dmuth, BARTHO-
lomäus Fischer, MICHAEL
FRONIUS, VALENTINUS
Eartler, THOMAS Timme-
scher, PAULUS Chrestels,
MARTINUS Schneeweiss,

Foto 2

ANDREAS Ennyeter und
STEPHANUS Wälltzer,
 sammtliche Raths-Beschworne
 Der Königlich Freyen **E R S T E**
STADT in Siebenburgen,
 Abkünden und thun hiemit jedermännig-
 lichen, dem es geblühret, zu wissen, was
 geschehen in sitzendem Rath für Uns er-
 schienen, die Ehrbare Hannes Schna-
 bels Wortmann, Georg Näß-
 burger und Knorren Kerten von

Neustadt, Funff Meistere und Arti-
 sten, in ihrer und der übrigen Zechgenos-
 sen, der Ehrbaren Wagner, Funff in
R O S S E N Aue, Nagmen und Perschon,
 und Uns geziemende vorgetragen, wasma-
 ßen, da durch böthliche Verhängniß in Aö.
 1718, der Markt **R O S S E N Aue**
 in die Asche gelegt worden, und Sie darzu
 noch das Unglück betroffen, daß ihn, in Aö.
 1620, von der damaligen Ehrlichen
 Croner Stadt-Obrigkeit, ihnen langirete
 Funff Articul zugleich mit verbrandt,
 und davon nichts als eine alte Abschrift,

Foto 3

1. So Sie auch zugleich mit produciret, in
 Neustadt, als welche mit ihnen einrich-
 tich und Berechtigtheit hätte, gefun-
 den und in Händen behalten; Dagegen
 Sie in Unterthänigkeit hätten, diese pro-
 ducirte **Articul** gütigst zu überlegen u.
 zu überlegen, und wo es nöthig, mit meh-
 rern und nützlichen **Articuln** zu ver-
 mehren, und dieselbe in Form und
Kraft neuer **Zunft-Articul**, in so
 weit Sie der Billigkeit, wie auch gemei-
 nem Nutz und Wesen nicht zuwider, und
 zu ihrer **Zunft** fernern Verbleiben, auch
 zu

Förderung guter Sitten und Zucht,
 Ordnungen dienen, unter dem Stadt-
 Signet fertigen, bekräftigen und auf-
 hängen zu lassen.

Der überreichten **Articul** Binnhalt
 aber lautete also:

Articul. 1.

Es soll die ganze Zunft jährlichen
auf die Fast-Nacht-Zeit, von denen
Zunft-Meistern gewarnet und versam-
let werden, woselbst die Articul, damit
sich ein jeder darnach richten könne, ver-
lesen, die Zeg, Meister und Altisten, der
Zunft-Berovohngeit nach, außs neu er-
wöhlet und besellet, und die Rechnung
von den alten Beamteten abgelegt wer-
den soll, und welcher Hertz zu nicht erschei-
net, oder auch wenn er anugsame Ursachen
seines Ausbleibens hätte, und sich nicht
ausg.

ausbreut, soll gestrafft werden umb 250.

Articul 2.

Die Zunft-Berovohnen untereinander sollen
sich gebührlich halten, denn so ein Meister
den andern mit Schmäh-Worten angreiffen
würde, der soll der bißherigen Observanz
nach für einen jeden Meister umb 250,
oder nach Erkänntniß der Zunft-Meistere,
auch genauer gestrafft werden; Besonderts
aber, sind Sie schuldig den Zunft-Meistern
und Altisten in billigen Sachen Berovohn
zu leisten, bey Straff des Ungehorsams,
nehmlich 25.

An.

Foto 5

Articul. 3.

Es soll kein Lehr-Jung auf das Handwerk eingewingen werden, so nicht ehrlich gebohren und freier teütscher Nation ist. Wer aber einen Lehr-Jungen ohne Wissen und Willen der Zech-Meister aufnimmt und anstellet, soll gestrafft werden umb fl. 1.

Articul 4.

Wenn sich eines Meisters Sohn auf die Lehr-Jahr begiebt, soll er in die Zech geben fl. 50. Das Magt aber, so in fl. 10. besetzen soll, sol der Meister und Jung
mit,

miteinander geben, und also zwey Jahr dienen. Wenn aber ein Fremder das Handwerk lernen wil, sol er in die Zech geben, flot. 3. und darnach Drey Jahr zu dienen schuldig seyn.

Articul 5.

Ein Lehr-Jung soll seinem Meister schuldigen Gehorsam leisten, imfall er aber solches nicht thun und halsstarrig seyn würde, soll er von den Zech-Meistern unterredet und gestrafft werden. Also auch, wenn ein Lehr-Jung von den Lehr-Jahren fort-
läuft,

Foto 6

laußet, und aber wieder zurück kehret,
ist derselbe umb 1. flor. zum andernmal
umb flor. 3. zu straffen, wenn er aber
zum drittenmal weg laußet, ist selber
weiter nicht anzunehmen.

Articul. 6.

Wenn ein Lehr-Jung, nach dem er auß,
gedienet hat, sich einem Meister als Ze,
sell-morinnen er zwey Jahr erfüllen muß,
zu arbeiten begiebt, dem soll sein Meister
jährlich flor. 1.- zu erlegen schuldig seyn,
Darnach ihm dem alten Gebrauch nach,
und

iedesmal das dritte Radt, wozu er das
Holtz selber mit hauen heissen, zugehen soll.

Articul. 7.

Nach dem also einer seine Lehr- und Ze,
sellen Standes Jahr erfüllet hat, soll er,
ehe er sich verheirathet, und also im Ze-
sellen Standt, zur Prob und Zeweisung sei-
nes Meister-Gelicks, einen gantzen Wagen
samt allem Zugehör machen, und an stat
des Maßes erlegen flor. 3.- Sollte er aber
von denen Zech- und Schau- Meistern straff-
fällig erkannt werden, soll er nach derer
Str:

Foto 7

Erkänntuß, nach dem am Wagen viel
oder wenig befehlet worden, gestrafft werden.

Articul. 8.

Wenn das Meister-Stück außgefertiget worden, soll der Zesell, so in die Zech verlangt eingenommen zu werden, für das Meister-Mahl erlegen flor. 14. oder aber nach eigenem Befallen ein Mahl geben.

Articul. 9.

Ein junger Meister, so sich in die Zech eingerichtet, ist nicht frey, ehe den dreßen
Tagen

so soll er denselben einem andern Meister verdingen das Hand-Werk zu lernen. Der Meister soll also das Mahl und 1. flor., Der Jung aber nichts geben.

Articul. 12.

Der Wermann und Zech-Meister sollen vor andern Meistern, ihrer tragender Ambter wegen, mit Befehl versehen werden.

Articul. 13.

Der Schau-Meister Schuldiarkeit wird seyn, fleißig und öfters, heimlich alle

so soll er denselben einem andern Meister
verdingen das Hand-Werck zu lernen.
Der Meister soll also das Maß und a.
flor., Der Jung aber nichts geben.

Articul 12.

Der Wermann und Zech-meister sollen vor
andern Meistern, ihrer tragender Ambter
wegen, mit Besold versehen werden.

Articul 13.

Der Schau-meister Schuldigkeit wird
seyn, fleißig und öfters, nehmlich alle
v_{ier}:

viertel Jahr der Meister Arbeit zu besichtig-
en, umb dieselbe recht und gut zu machen,
bey Straß eines Gulden, so Sie hierinnen
nachlässig sind.

Articul 14.

Demnach allen Stögern bey Verlieg-
ung der Arbeit gewähret wird, Wagner,
Arbeit zu machen, und die Egitige Ero-
ner Wagner-Zunft die Gewalt hat, in
dem ganzen Bursländischen District
Stögerrische Arbeit auß zu suchen, und mit
des Gerichts Gewalt weg zu nehmen;

416

Also ist der Rosenauer und Neustätter, Wagner, Junft unvennegret, die von frembden Orten, zu ihnen gebracht, te Stöhrerische Waare, mit Hülffe des Gerichts weg zu nehmen, und der hiesigen Eroner Junft zu vermelden, wo, für ihnen des verbleibenden Dritttheils völlige Hülffe zugehen soll.

Articul. 15.

Nach dem die Sech zu Rosenaue, die Eroner Wagner Sech, nach laut der alten Articul erkennen und die Dependence:

pendence von Derselben haben muß; Als wird sie von Derselben in billigen Sachen zwar, nicht nur sich unterrichten lassen; Sondern auch, wo diese Articul nicht zulänglich und einige Declaration verlangen, selbige auf der Eroner Wagner Articuln suppliret und erkläret werden sollen.

Wenn wir nun also vorgergehende
 Articuli zur gehörigen Revision über-
 kommen, und nach deren Überlesung
 und Überlegung, wie auch fleißiger Sol-
 lation mit derer Hiesiger Wagner-
 Zunft-Articuli, befunden, daß
erifst

pendence von Derselben haben muß;
 Als wird sie von Derselben in billigen
 Sachen zwar, nicht nur sich unterrich-
 ten lassen; Sondern auch, wo diese
 Articuli nicht zulänglich und einige
 Declaration verlangen, selbige auf
 der Groner-Wagner-Articuli suppli-
 ret und erkläret werden sollen.

Dieselbe für billig, und zu obgemeldeter
Wagner-Funft in Rosenaue fernerer
Conservation, nothwendig erachtet wor-
den; Als haben Dieselbe comuni Con-
sensu und auß Obrigkeitlicher Autho-
rität, hierdurch approbirt und confir-
mirt, Allermaßen Dieselbe zu besserer
Observation und Bekräftigung, mit
dem gewöhnlichen Stadt-Signet besiegelt,
in forma patente, der Ehrlichen Wag-
ner-Funft in Rosenaue, und Derselben
Nachkommen, hiemit laxiret und auß-
gehändt haben.

Jo

Foto 12

Rupea, situată pe drumul ce lega Brașovul cu centrul Transilvaniei și mai departe cu Europa centrală, a devenit centru al scaunului Rupea din 1349, cu atribuții administrative, judecătorești și militare și cu subordonare directă Scaunului Sibiu, mai târziu Universității Săsești. Pentru început Scaunul a fost condus de un Jude regal, ajutat de un Jude ales din scaun. Avea dreptul de a ține două târguri anuale și târguri săptămânale în care mărfurile produse de breslașii rupeni și din scaunul Rupei, aveau întâietate.

Documentele de breaslă ne dezvăluie o seamă de date privind practicarea multor meșteșuguri la Rupea. La 1497, jococarii obțin statute și privilegii¹⁷. Unul din membrii aurarilor de aici, Toma, a ajuns Jude ales al Scaunului Rupea pe la 1579¹⁸ și tot în 1579 butarii se judecau cu cei din Mediaș pentru comercializarea produselor lor, după ce între 1468 – 1485¹⁹, avuseseră loc neînțelegeri pe marginea practicării meșteșugului între meșterii din "Scaunele de Jos" și cei din "Scaunele de Sus", Rupea și Sighișoara.

Se practica și meșteșugul prelucrării blănurilor, astfel la 1542 este amintit "Frans fon Rupesen" în lista blănarilor brașoveni²⁰.

Pe la anul 1536²¹, membrii breslelor săbierilor, săgetarilor, pieptănarilor, arcarilor și scutarilor din Sibiu, Rupea și din Transilvania, intervin la Universitatea Săsească pentru a interzice brașovenilor să-și desfacă mărfurile similare în alte locuri decât Țara Bârsei, în Secuime, Moldova și Țara Românească, căci "ei au pentru ei Moldova, Țara Secuilor și Țara Românească, așa încât pot foarte bine să lase "țara" noastră în pace".

Un alt meșteșug practicat este cel al fierarilor. Referitor la acesta se păstrează Statutul în șaisprezece articole, hotărât de Universitatea Săsească la 24 aprilie 1569²². Acesta cuprinde reglementări privind modul de angajare al ucenicilor, plata taxelor pentru învățarea meșteșugului, realizarea lucrării de meșter constând din "o coasă, o sapă, o secure și o tigia" și din plata cu aceeași ocazie a 6 florini, patru funți de ceară și o pușcă.

Sunt specificate drepturile și obligațiile ucenicului și ale meșterilor, relațiile ce trebuie să existe între meșteri. La punctul (articolul) 14 se menționează: "Pe viitor, meșterii fierari să facă bine coasele și să le ducă și să le vândă potrivit scrisorilor maiestății sale regale și ei înșiși să procure coase de Viena și să le vândă. Însă fierarii să aprovizioneze "Toată țara" cu produsele lor în mod suficient, să facă bine coasele și toate celelalte produse și nu necorespunzătoare. Altfel să fie pedepsiți de către Judicat și să nu fie menținuți în acest privilegiu al lor". Se încheie cu interdicția de a face o altă lege sau un alt statut de breaslă fără știința magistratului, iar dacă s-ar întâmpla așa, să se plătească amenda de 20 de mărci argint magistratului.

Practicarea țesătoriei este consemnată în documentul din 30 noiembrie 1536²³ al Universității Săsești care hotărăște la cererea breslelor de pânzari din Sibiu, Sighișoara, Mediaș, Bistrița și Sebeș, măsuri împotriva țesătoarelor nebreslașe, a brașovenilor, secuilor și românilor astfel: "Îndeosebi nu trebuie să fie admiși locuitorii orașului Brașov și ai Țării Bârsei, secuii și românii și oricare alții care trec prin scaunele Sighișoara, Cincu, Rupea, Nocrîh sau chiar prin celelalte [scaune] de Jos, să cumpere firele "în filat" direct sau prin persoane de mijlocire, să le ducă oriunde sau în vreun fel, cu excepția târgurilor libere, cum este târgul din Rupea de la sărbătoarea Sfântului Apostol Iacob și altele care se țin în decursul anului, unde trebuie să fie admisă numai pânză".

La târgul din Rupea, în 1563, Ioan al II-lea Sigismund stabilește că pot fi comercializate produsele croitorilor din Brașov.... "în mod liber, sigur și fără piedici"²⁴.

Cu toate că majoritatea meșteșugarilor din Rupea își comercializau produsele în târguri proprii sau în cele din Sighișoara și Sibiu, registrele vigesimale ale Brașovului cuprind date și despre aducerea pe piața brașoveană de produse din Rupea.

În anul 1545, din Rupea pleacă la Brașov un transport de marfă în valoare de 720 aspri, în 1546, un transport de la un singur participant în valoare de 1440

aspri, în 1547, un transport de la un participant de 320 aspri, în 1548, un transport de la un participant de 1440 aspri, în 1549, un transport de la un participant de 500 aspri, în 1550, trei transporturi de la un participant în valoare de 750 aspri, iar în 1554, trei transporturi de la un participant în valoare de 1440 aspri. Aceste transporturi aparțin meșterilor pielari. Între 1547 și 1550, pielarul Francis din Rupea a efectuat unsprezece transporturi, ceea ce arată o preocupare susținută pentru aprovizionarea cu materii, prime și alimente prin mijloace proprii²⁵.

Am lăsat la urmă comentariile pe marginea breslei cizmarilor din Rupea, pentru că aici avem informații mai ample. Unele sunt cunoscute deja, ca "Hotărârea Universității Săsești privind dreptul de vânzare a produselor de cizmărie pentru cizmarii din Scaunul Rupea"²⁶ din anul 1547 și statutul în 9 articole pentru breasla cizmarilor din Rupea, cuprins în Hotărârea Universității Săsești din 30 noiembrie 1580²⁷.

Alte informații necunoscute până acum, sunt la Statutele breslei cizmarilor din Rupea aflate în patrimoniul Muzeului de Istorie. Iată ce se spune în preambulul colecției de statute: "Duce ce privilegiile și statutele, poruncile cinstitei bresle a cizmarilor din Rupea au devenit învechite, aproape nelizibile, cinstiții domni ai breslei, au stabilit că ar fi necesar pentru păstrarea acestor statute, rescrierea, ceea ce s-a și întâmplat în anul 1694 în 5 februarie prin consensul reînnoirii, acelor numiți prudenți și înțelepți domni și anume: Gregoriy Niments, Judecător regal și domnul Geogiy Eval primar al acestui al nostru târg și scaun regal Rupea"²⁸. Foto 14-20.

Sunt transcrise, unele după altele, statutele breslei din anii 1560 în 15 articole, care în conținutul său apelează la unele hotărâri din anul 1599, apoi statutul discutat și aprobat la Sibiu în zilele de 26, 27 și 28 noiembrie 1569. Următorul statut este cel din anul 1580. Aici trebuie să amintim faptul că la Arhivele Naționale, Filiala Brașov, se păstrează Hotărârea Universității Săsești din Sibiu, 30 noiembrie 1580, privind un statut în nouă articole pentru breasla cizmarilor din Rupea,²⁹ care diferă total de documentul nostru. În primul rând aici se menționează în introducere: "După ce cinstiții domni ai națiunii germane din toate părțile cu bresle de cismari au anunțat o întrunire pe țară la Mediaș pentru a întări hotărârile din anul 1560 și a adăuga alte articole după cum urmează": spre deosebire de mențiunea din preambulul Hotărârii Universității Săsești din 1580 în care se specifică: "Noi, primari, Juzi, senatori din Sibiu, Sighișoara, Brașov, Mediaș și Bistrița, de asemenea din cele șapte și nouă scaune din întreaga Universitate a germanilor din Transilvania... Noi am respins și am oprit în unanimitate toate statutele rele, nepotrivite și nefolositoare care s-au întocmit în toate breslele mai înainte și până în vremea aceasta și dintre ele am primit pe cele bune și le-am confirmat pe cele mai folositoare... Noi am fost întâmpinați de chibzuitul domn Mauritius Ludovic, Jude regal al Scaunului Rupea...ca să le acordăm din nou regulament numitei bresle a cizmarilor, deoarece în

recentul incendiu, privilegiile și scrisorile de breaslă au fost distruse". Hotărârea conține nouă articole. Statutul aflat în colecția de manuscrise pe care o deținem cuprinde doar cinci articole referitoare la drepturile și obligațiile ucenicilor: "Fiul unui maestru care a decedat și a fost cu plățile la zi față de breaslă, să poată sluji breasla trei ani deoarece și tatăl a fost în breaslă. La punctul doi " S-a mai hotărât ca unde un cinstit maestru care este în breaslă și a plătit breasla, are copii care vor să învețe cizmăria, dar tatăl nu are puțința de a-l învăța să fie liber, să-și dea fiul unui alt meșter dar cu condiția să slujească doi ani, iar tatăl dacă mai este în viață și se lasă de meserie în acești doi ani va fi pedepsit cu un florin". Articolul trei prevede că nici un meșter nu se poate muta în Moldova sau Țara Românească, sau Țara Secuilor. Dacă cineva vrea să învețe ungurește, acela să plece la Turda, Târgu Mureș, Dej, Reghin sau [...], să lucreze acolo pentru simbrie săptămânală și nu pentru a fi meșter. Celelalte cinci articole, reglementează condițiile în care ucenicii pot pleca în călătorie, deși interzic cadourile pentru ucenici.

După conținutul acestor cinci articole se poate trage concluzia că aceste prevederi, într-adevăr au contribuit doar un adaos la Statutul din anul 1560 și este cu totul altceva decât Hotărârea Universității Săsești din anul 1580.

În continuare sunt prezentate opt articole din anul 1589, adăugate la statutele anterioare, cu mențiunea expresă în text: "După ce preacinstiții domni ai breslei cismarilor din toate părțile, de naționalitate germană au publicat ținerea unei adunări pe toată țara, la Sibiu în care să confirme articolele hotărâte în anul 1560 cât și în anul 1580 și cele dinaintea lor, se vor așeza după cum urmează:"

Zece ani mai târziu, în 1599, pentru adunarea reprezentanților breslelor de cismari ce urma să se țină la Mediaș în vederea reconfirmării vechilor statute s-a mai redactat un statut în șapte articole.

La fel se întâmplă și în anii 1606, 1610, 1614, 1618, 1632 și 1648, toate acestea fiind cuprinse în culegerea noastră. Urmează patru pagini libere, iar pe a cincea cu cerneală ferogalică mai diluată se găsește următoarea însemnare: "Nu este nimic mai frumos pe lume decât dacă ții o prietenie bună" și cu cifre romane anul 1783. Această ultimă însemnare este scrisă de o cu totul altă mână decât cea care a copiat statutele și cu alte caractere de litere. S-ar putea ca însemnarea ultimă să se fi adăugat la o posibilă relegare a corpului manuscrisului.

Textul documentului cuprinde șaptesprezece file de hârtie de moară cu filigran, Foto 13 neidentificat încă și este redactat în limba germană cu caractere gotice.

Inițialele de la începutul textului fiecărui statut sunt foarte elaborate, cu ornamente amintind barocul, iar paginile nu sunt numerotate ci în dreapta jos a fiecăreia este scris cuvântul cu care începe textul pe pagina următoare, numerotarea cu custode.

Manuscrisul, pe lângă importanța documentară pe care o are, conține și elemente de scriere artistică care-i conferă o frumusețe aparte.

Datorită vechimii și condițiilor de păstrare, a fost necesară intervenția restauratorilor specializați, pentru a reface integritatea documentului și a-l putea valorifica expozițional. Restaurarea a fost executată în laboratorul de restaurare hârtie al muzeului în anul 1994³⁰.

Dăm în continuare traducerea preambulului acestei colecții și a statutului din anul 1560, deoarece acesta ni se pare cel mai interesant și complet dintre toate. Celelalte completează doar articolele existente, iar articolele noi care apar către mijlocul secolului al XVII-lea se referă în majoritatea lor la relațiile ucenicilor și calfelor cu breasla și la modul de întocmire a lucrărilor de meșter cu foarte multe amănunte tehnice.

Statutul breslei cismarilor din Rupea – 1560 (rescris în anul 1694)

Traducerea

După ce privilegiile și statutele, poruncile cinstitei bresle a cismarilor din Rupea au devenit învechite, depășite și considerabil uzate, aproape nelizibile, cinstiții domni ai breslei au stabilit că ar fi necesar pentru păstrarea acestor statute, rescrierea, ceea ce s-a și întâmplat în anul 1694 în 5 februarie prin consensul reînnoirii acelor numiți prudenți și înțelepți domni și anume: Georgiy Nimenths - Judecător regal și domnul Georgiy Evae – primar al târgului și scaunului regal Rupea.

Ca în toate timpurile s-au găsit persoane din clasa de sus sau de jos care s-au îngrijit cu plăcere de întreținerea statutelor breslei deci și la noi în Rupea s-au găsit bărbați bine văzuți care din bunăvoința lăudatei bresle a cismarilor au reînnoit privilegiile și articolele și le-au dat spre rescriere. Acești bărbați care au subscris cu numele lor și vor transmite suficient urmașilor și anume:

Andreas Bonihm – cel mai bătrân maestru de breaslă,

Michael Blasch – tată de breaslă,

Pinnes Gerig – cel mai bătrân maestru croitor,

Thumes Orendt – cel mai tânăr.

Anul Domnului 1560

După ce cinstiții domni ai tuturor cismarilor ce locuiesc între nemți au fost împuterniciți să comunice ținerea unei întruniri la Sibiu, să hotărască în comun cu bunăînțelegere asupra articolelor necesare după statutele noastre care au fost omise de noi.

S-au întrunit în anul 1560, zilele 26 – 27 noiembrie și au completat următorii domni din Sibiu:

domnul Falten Gross
domnul Lucas Klein fost maistru al breslei
domnul Pitter Meltner
domnul falter Dobrenger
domnul Bross Speck
domnul Pitter Besodner
din Sighișoara
domnul Bloss Keüsser
din Sighișoara
domnul Franz și Stepfen Schuster
din Alba Iulia
domnul Klein Andress
din Bistrița
domnul Albertt Schuster și domnul Honnes Grah
din Orăștie
domnul Bretz Schuster un “zassa meste”?
din Aiud
domnul Ditter Wyzet și Merten Kirshalt
din Agnita
domnul Simon They'll
din Cincu
domnul Pitter Schuster
din Rupea
domnul Brüß Schuster
din Raus
domnul Brez Schell
și s-a procedat după cum urmează:

1. Cinstitul maistru al cinstitei bresle, venit de bunăvoie în breaslă care respectă statutele noastre și vrea să-și angajeze un ucenic, trebuie să aducă la cunoștința meșterului de breaslă (starostelui) aceasta.

2. Ucenicul este obligat să aducă o scrisoare de naștere cu sigiliu și care să conțină faptul că din partea bunicului, bunicii și de la tată și de la mamă este născut prin căsătorie (legitim), numele părinților și al martorilor, trebuie să fie trecut alăturat naționalitatea. Maistru breslei să fie atent dacă tânărul este de natură serviabilă (politicos) și dacă este politicos din ochi, mâini și picioare, ucenicul se angajează de probă paisprezece zile, înainte de a fi angajat pentru ca să învețe pe lângă meserie și să servească în casa meșterului.

3. După ce aceste au fost îndeplinite, cinstiții maiștri să fie atenționați dacă sunt dispuși să-i învețe meserie pe ucenici. La fel și ucenicul ca să se angajeze de trei ori pentru ca acest acord să fie acceptat de ambele părți deci starostele de breaslă să-i atragă atenția meșterului să-l învețe pe tânăr meseria și să-și

petreacă timpul în atelier, să execute ce se obișnuiește în această meserie și să nu îngreuneze pe tânăr la lucrul câmpului pentru a-și pierde timpul cu acesta.

În altă ordine, maistrul să fie atent să nu greșească în educarea tânărului, nici el, nici servitorii săi și să-l trateze cu toată atenția.

Al treilea, dacă tânărul vrea să mănânce, să nu fie oprit de la aceasta, iar unde astfel de obiceiuri incorecte există, ucenicul să fie luat și dat altuia pentru a nu pierde învățătura și să înstrăineze prin aceasta să-și piardă banii.

Se va atrage atenția ucenicului, să-l asculte pe domn, pe doamna și să nu părăsească casa fără știința lor și să se întoarcă la timpul potrivit și să ajute în casă la ce este nevoie. Dacă astfel de întâmplări o să fie neplăcute pentru stăpân și nevasta sa, el să nu plece de la aceștia ci numai dacă îl anunță pe staroste, iar aceștia sunt obligați să-l ajute. Iar dacă acesta totuși pleacă, va plăti breslei 4 florini și de fiecare dată când se întâmplă aceasta. Va servi patru ani consecutiv, iar meșterul și starostele breslei să nu-l lase să plece chiar dacă vrea să se răscumpere, iar cei patru ani vor trebui îndepliniți.

Fiul unui meșter care n-a învățat meseria de la tatăl său, să fie tratat ca ucenicul străin doar că nu va plăti cu bani anii de învățătură, iar domnii breslași vor stabili în funcție de vârstă câți ani va servi și să i se facă și un mic cadou dacă el a terminat ucenicia. Va primi un șorț, o pălărie și o căciulă de blană ("stoupelpelz"), o pereche de cizme și 1 florin.

4. Când un ucenic a terminat anii de ucenicie, sau fiul unui meșter care a învățat de la tatăl său vor face o călătorie pentru a-și desăvârși învățătura, se va prezenta la starostele breslei împreună cu doi cinstiți meșteri sau alți cinstiți cetățeni pentru a i se da o adeverință că s-a comportat cinstit în orașul său. Astfel, i se va da o scrisoare sigilată de recomandare, după obișnuința breslei. După aceea, când ar veni la breaslă sau frăție pentru a fi promovat după obicei, în termen de paisprezece zile să aducă cu el și recomandarea sigilată care dovedește cinstea lui și ceea ce a învățat.

5. Unde se va întâmpla ca unul care a învățat meseria în afara breslei și ar vrea să-și însușească imediat regulile spre a-și face propriul atelier cu bani, acesta să fie primit cu condiția să servească doi ani în breaslă și să depună banii ca și alți ucenici.

6. Întrucât se întâmplă des ca unii care au făcut ucenicia în afara breslei și s-au căsătorit și au și lucrat și vor să intre în breaslă după reguli proprii, să fie primiți cu condiția de a plăti 8 florini pentru anii de ucenicie pe care nu i-au urmat în breaslă, fiind și căsătoriți. Dacă se înscriu în breaslă înainte de a prezenta lucrarea de meșter vor plăti ca pedeapsă 4 florini.

7. Dacă o calfă vrea să-și amenajeze un atelier, s-a hotărât să facă aceasta numai în scaunul unde s-a născut, dacă acolo există o astfel de breaslă. Dacă vrea să-și facă meseria pe cont propriu într-un alt scaun, să predea banii pe care îi datorează în locul de unde este. Pentru că scaunele din Miercurea Sibiului

și din Nocrih țin târg în fiecare joi la Cenad, Apoș și Apestdorf care au fost atribuite Sibiului cu condiția că banii și serviciul se vor depune aici întrucât în aceste localități nu sunt bresle. Aceasta o explică articolul 1 care s-a hotărât în anul [15]99.

8. La venirea unui lucrător nou, acela va fi primit întâi pentru paisprezece zile, timp în care să vadă dacă se înțelege cu maistru și abea după aceea, în a paisprezecea zi să decidă să lucreze împreună, iar după înțelegere lucrătorul rămâne dator maistrului cu munca de un sfert de an. Dacă în acest timp, lucrătorul vrea să plece de la maistru fără motive întemeiate, atunci să nu-i dea nimeni dovada că a lucrat. Unui lucrător care-și face treaba zilnică și termină un produs făcând singur toate operațiile, acestuia să i se înmâneze și salariul pe săptămână și anume 12 florini. Unui lucrător care nu face toate operațiile să i se plătească doar 10 florini. Unuia care știe mai puțin să i se dea 8 florini, iar unuia care știe și mai puțin să i se dea 6 florini. Maistrul sau alt slujitor al său care s-a purtat necorespunzător, să fie recunoscuți de starostele breslei. Dacă lucrează suplimentar să nu fie reținut mult timp și să i se permită să plece în călătoria de învățătură sau la un alt maistru. Lucrătorii care nu s-au purtat conform acestor hotărâri, să fie obligați la plata a 8 florini.

9. După ce în breaslă se introduce ordinea conform statutelor, un angajat se obligă să facă lucrarea de maistru și se înțelege în cele paisprezece zile cu maistrul lui să fie obligați ei să meargă la staroste expunându-și părerea, unde se va recunoaște, atrăgându-i-se atenția că ceea ce trebuie, să-l învețe cu hărnicie și preocupare pentru a nu-și iosi timpul.

10. Dar unde un maistru dă motiv lucrătorului să plece de la el, acesta să anunțe starostele și acesta să hotărască după ce-i ascultă pe amândoi, ce pedeapsă aplică conform statutului breslei, iar angajatului să-i permită să execute lucrarea de maistru la un alt meșter recomandat de breaslă.

11. Nici un angajat să nu păzească via sau să pască animalele. La fel nici unul să nu meargă la câmp, în caz contrar meșterul să fie amendat cu patru florini și în această situație, lucrătorul să nu fie trimis la alt meșter.

12. Unde angajații sărbătorească ziua de luni și dacă maistru nu anunță brasla (starostele), acolo și maistrul și lucrătorul vor plăti 12 florini.

13. Este interzis de Dumnezeu și Cristos ca nimeni să nu ia angajații altuia și se pedepsește aspru cu 5 florini ca în târguri sau în alte locuri, în scris sau prin alte mijloace să-și aducă un angajat în atelier. Aceasta se poate face doar prin ordonanțele și statutele breslei de care se va ține fiecare. Banii se pun în lada breslei.

14. Dacă executarea (din invidie) cismelor nu aduce foloase cumpărătorilor și breslei, s-a hotărât ca încălțările cu două rânduri de tălpi să nu se încheie cu șireturi și să nu se bată mai mult de patru cuie. Carâmburile să aibă o cotă corectă, la fel și partea de blană tocmai ca să se poată vedea cât de bine sunt

croite. Unde se constată altfel, acela să fie pedepsit cu 10 florini.

15. Întrucât se țin multe întruniri și se anunță în scris zilele și cu toate acestea unii lipsesc fără motive serioase, să revină staroștilor din țară amenzile de 10 florini pentru că a trebuit să se aștepte și să se mănânce.

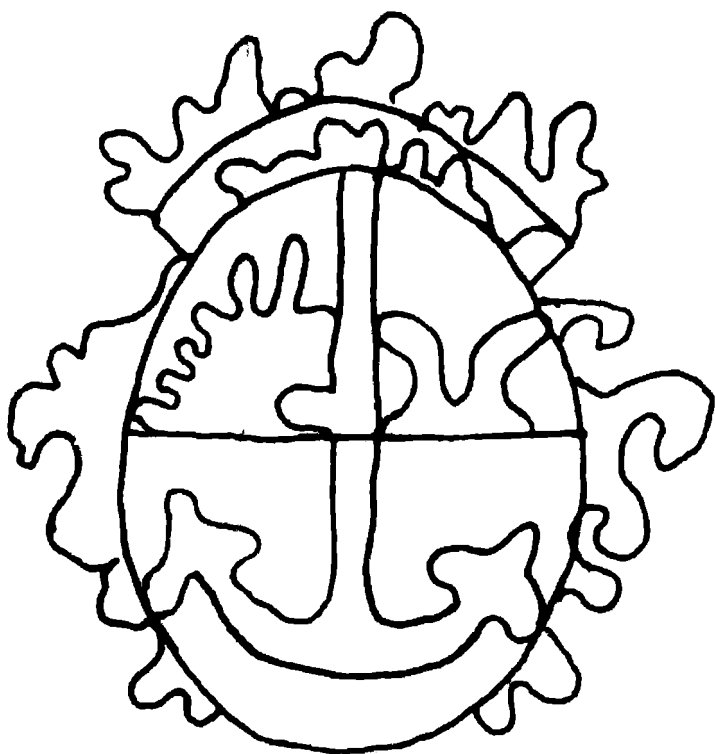

Foto 13

Nachdem
 me die Privilegia
 und Artickel einer
 ehelichen und söb-
 lichen Schuster
 Zechen allhier zu Keps
 zimlich veraltet und
 gar unlesbar gewesen,
 als haben die Ehrsame
 Zechgenossen samptlich vor
 Gut und Notwendig an-
 gesehen, solche ihre Artickel be-
 kräftigen zu erhalten und ganz neue auszuschreib-
 welches den auch im Jahr 1. 6. 9. 4. den 3.
 Tag Februarii geschehen, mit wohlmeinender Consen-
 und ernuirung deryer Nahmhafften, vorsichtiger,
 und wohl weiser Herren als Nemölich:

Herrn Georgii Namenths
Königs = Richter. Und
Herrn Georgii Eva
Bürger = Meister
 dieses unsers Königlichen Marktes un-
 d thuls Keps.

Foto 14

ANNO DOMINI
1560
Nach dem die Ehr-
 barn Herren von allenieden
 der Schuster, so Zwischen den Deütschen
 wohnen, für gutt angesehen, auß zu schrei-
 ben, und eine gemeine besamlung zu halten
 in der HERMAN-Stad, Darin von
 etlichen Nötigen Artickeln unsern Sta-
 tuten nach, so schier außgelassen ware,
 mit eintracht gehandelt und beschloßen we-
 derst. Also sein zusamen kómen in dem
 60 Jahr den 26 und 27 Noveml. hier diese
 nach geschriebene HERREN, wie her-
 nach folgen, Auß der Hermanstadt

machen, also ist verboten, mit einer gestrengen straff, das
 Mān weder auß Jahrmarcken nach anders wo. ent-
 wider durch Schreiben nach ander mittel keinen knecht
 in die werckstadt bringe, allein nach ordnung und Sta-
 tuten der zech, ein jeder sich halten soll, und daselbig in die
 zech verfallen ff.s.

14. Sieweil so manchsaltig neyb auffsteht, in dem
 Schugen machen, und gleichwol kein nucken
 dem Gemeinen mā bringet, nach giebt, der zech aber
 zu einem nachteil, ist beschloffen die zschöblig schugen,
 auß die Jahrmarck nicht zu schnieren, und oben die
 schagt nicht zu stimen, auch nicht mehr als 4 Nagel
 an zu schlagen, mit den schächten eine rechte maß
 zu halten, und auch das pfehlwerck, und sollen sich
 oben wahr nehmen, was zu solchen schugen geböret,
 dasselbige an zu schneiden, wo aber solches befunden
 wird, so eingenommen und damit gestraffet werden.

15. Sieweil so vill manchsaltige besamlungen ge-
 halten werden, und Mā auß Schreiber auß einen
 tag, und etlige auß bleiben, agn allebillige ursachen,
 Sollen dieselbige verfallen dem Lands-Meistern,
 ff. 10. weil sie müß den warten
 und zehrung thun.

Foto 15

Daß iergend einer auß pnoen, uno außerdaw der Zech,
 Meister schaffet arbeiten, auß den Dörffern, und so jemah
 wirdt befunden werden, soll ge strafft werden umb fl. 6. / 12
 als wie ein jung Pflleger in die Zech zu geben.

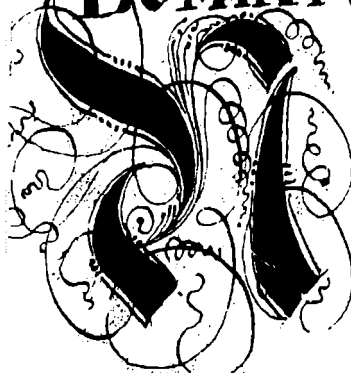
Item ist es auch beschloffen worden der Lehr knecht
 halben, wen ein Lehr knecht auß gedienet hatt, so sollen in
 in seinen Lehrbrief die Zech-Meister auß geschrieben werden,
 sampt seinem Lehrmeister auß das Man gründlich verstehen
 kan, wehr er ist, und von wahren er kompt.

So ist auch beschloffen worden, von wegen der Schuch
 das Man das Hoffring oder Geld schuch eins lengen, nicht
 frey sey zu ver kaufen, allein mit dem gülden, was aber pa-
 trast schuch, belanger, soll Man eins lengen frey sein zu ver kauft
 daneben haben es auch die Ehrsame W. S. vor gutt angesehen,
 Das wen ein jung einem Meister auß gedienet die Lehr Jahr,
 so soll der Meister 2. Jahr, gedult haben, und die Zeit vollkom-
 lig erwarten.

ANNO

DOMINI 1 * 5 * 8 * 0 *

Nach dem die Ehrs-
 ame Herrn, von allen Theilen der
 Schuster Zech und Teütschen
 Nation, vür gutt angesehen, ai

3.

5 Ist auch beschlossen worden, von wegen der Lehrjungen da
das Man ihnen kein vortheil nicht geben soll, es sey mit
pfchl im Escher, oder womit es mag seyn, es sey gleich in
Städten oder Marcken, bey einer harten strass, allein
ey eines Meisters Lohn, mit dem soll man frey sein zu thun, z
man will, mit geschenck.

Und dieß artickel sein beschl
worden zu Gottes Ehren, und zur sterckung
des Ehrlichen Handwercks, der Ehrlichen Schuß
zech in der Teütscher Nation.

A N N O

DOMINII 1589

Nachdem die Ehrsame
von allen Theilen, der Schuster ze
der Teütscher Nation, vor guttanges
aus zu schreiben, und eine Land samlu
zu halten, in der Herrmanstadt, und
bekräftigen alle Nöthige Artickel die in
1560. jahr, und auch im 80. jahr beschlossen
worden, und darüber diese Artickel darzu gesagt z
folgen: Und die vorige Artickel bey Kräften erhalten
und etliche darzu gesagt, wie vorgemelt und hernach folge
Ist beschlossen von wegen der Lehrknecht halben, das di
lefr

ANNO

DOMINI

Nach dem die

Ehrsame Herren, von allen theilen
der schuster Zech in der Scüttscher
Nation, vor'guts angesehen, auß zu schre-
ben und eine gemeine Landtsamlung zu halten, zu Mid-
wesch und zu bekräftigen, alle Nöthige Artickel, die denn
im 1560. und im 80 jahr, und im 89 jahr, den 22
tag Julij des 99 Jahr beschloffen sein worden, und dieß

Artickel, darzu geset sein worden, wie den folgen-
der beschloffen worden, von wegen der Lohn Knecht halbe
die da außwändig der Zech werden stören, es sey Meist-
schafft oder umb das wocheerlohn, und wen er kompt, und
will die Straß richten, es sey in einer Stadt, oder in ein-
Marck, da Zech gehalten wirdt, so soll er zur straff verlege-
ff. 6. / 32 und Man soll ihn. keinen heller nach lassen.
Es auch beschloffen worden, das wo solche Knecht hin kon-
die da Gestrichet haben, es sey in einer Stadt, oder in einem
Marck, und wollen die Straß richten, und wirdt der Zech Meis-
in der straff etwas nach lassen, der wird verfallen der Landstraff
ff. 20.

Foto 17

da zech gehalten wird, und werde arben verghen, dergleichen so
 der Knecht Vater eben wahr nehmen, wie und wen der Paster
 geschrieben ist, wird er vollkömlich seyn, so kan man dem Knecht
 einen Herren geben, aber der Vater soll den Pasterbrief
 heh sich behalten, und mit nichten dem Knecht wieder geben, bey
 einer harten Straß

ANNO
DOMINI

St Nach dem die
 Ehrliche Herrn von allen theilen
 der Ehrlichen Schuster zech teüt
 scher Nation, vor gut angesehen
 haben, außzu schreiben, und in der Herr

Stad Stadt eine gemeine Landsamlung zu halten,
 zu bekräftigen alle Nötige Artikel welche im 1560
 und im 69 und im 80 und im 89 und im 99 Jahr
 beschlossen sein worden, sind darüber diese Artikel so
 diesem 1. 6. o. 6. Jahr den 24 und 29 tag November
 beschlossen seyn, darzu gesagt, wie hernach folgen
 Sind demnach die vorige Artikel, wie vorgem
 ben kräften erhalten, und etliche nötige darzu gesagt,
 hernach folgen
 1. Erstlich ist beschlossen worden, das keiner auß den
 auß Jahrmarktchen, vor dem andern soll feil haben, außge
 rohmen desselben Orts, da der Jahrmarkt gehalten wird
 (sondern

DOMINIC

Den 11 Tag Febr.

ist eine Land

sammlung auf Midwesch aufgeschrieb worden, sein alda die vorige Artikel bey Kräften erhalten worden, und sein etliche Nöthige darzu gesagt mit denselben zu leben, bey ermeldeter Landstraff, nemlich ff. 10.

1. Erstlich, sein diese 3. Marck den knecht zugelassen worden, Nemlich der hundert Weinz, Dömbzig, alda zu arbeiten.

2. Ist auch beschloffen worden, das wehr das Meisterstück nicht hat gemacht, soll in keinerley weis eingenommen werden, er hats den das Meisterstück gemacht, wie andere gute Herren, so in der Ehrlichen Zech leben.

3. Ist auch beschloffen worden, das eine Ordnung soll gehalten werden, auf den Jahrmarcken, im feihl haben, in einigkeit zu vermeiden, auf folgende weis, Erstlich: Die einwohner des Jahrmarcks, darnach die Herrmanstädter

schuster,

Foto 18

sondern sollen den Jahrmarck zu Gleich halten, und der NachJahrmarck soll nicht gehalten werden, ausgenommen, von denen so gnugsame freyheit haben als Engelten:

2. Ist auch beschloßen worden, einträchtig, von wegen des Meistersstück, das wehr dasselbe machen will, es sey knecht oder Mann, der soll machen zum Meisterstück aus einer Lüh-Haut, drey Paar kiffel, aus einer Buck Haut ein Paar Drißel, und ein paar galserig nieder schugen, aus einem Hamelen feß, ein paar Dißel, und ein paar frau schugen, solches soll geschnieden, und außgemacht werden, das auch ein Meisterstück heist, (oder sey) zu verkauffen, welch zech Meister solches wird übertreten, soll verfallen die Lands straf. Nemlich: fl. 10.

3. Es ist auch beschloßen worden, von den Lands Meistren, welcher junger Man, oder Vursch, wird sein Meisterstück, oder Meister(schaft) wird beweisen, oder machen, der soll dasselbige in 6. wochen fertigen, wird ers in der Zeit nicht fertigen, so soll er getrafft werden, umb fl. 6. // 32.

DOMINI 1610
Den 27 Tag Aprilis.

Serstlig ist beschloßen und von der Ebllichen Vniverstätts vor recht er: Landt, das die Reisen frau-schugen welche auß die Jahrmarck geföhrt werden, an schachten nicht länger, den ohne ein halb rehtelchen, einer ehlen lang sollen seyn, nicht gestemp, auch nicht mehr den mit A. oder S. Naachn sollen beschlag sein

ANNO DOMINI 1606

Nach dem

die Ehrsame Herrn, von allen
Theilen der Ehrlicher Schustrey
zech Teutscher Nation, für gutt angesehen auß zu scha
ben und eine gemeine Landtsamlung in der Herrmännstau
zu halten, alle die vorige Artickel, welche im 1560 und
im 69. im 80. und 88. und im 99. Im 1606. und in
18 Jahr beschlossen sein worden, bey Kräften erhalten, und
im 1.6.3.2. nach etliche nothwendige darzu gesagt, wie
hernach folgen.

1. Erstlig, ist beschlossen worden von wegen der Lehr
Knecht, das welcher nach verbrachten Lehr Jahr, an
freumbden Orthen Stieren, oder Meisterschaft arben
wirdt, soll nicht nur umb 6 fl. 6. // 32. gestrafft werden.
sondern soll zu den 6 fl. // 32. nach erlegen 12 fl. dar
macht mit einander 18 fl. weil er sich selbst der Ehrl
zech hatt außgethan, und ihm auch nichts erlass
werden von den 18 Gulden.

2. 11.

Foto 19

Schuster, Schasburger, Midwichey, Croner, Mosner,
Müllembacher, Clausenburger, Grob-Schenck, Reiß-
Marck, Reys, Eschkirch, Groß, Marckschelcken,
Leinschelcken, Birtshelmen, Rehn, Reiß Agneten, En-
gethen, Rechesdorf, Meschen, Sezelndorf und der gleichen

4. Ist auch beschloffen worden, das die Lehr Jungen einisch viell
sollen in die Zech geben. Nemblich fl. 6. // 32. Und das Maht soll
der Meister, und der Lehrjung, ein jeder das Salbetheil geben, und
sollen nicht mehr als drey Richter zu bereit werden, bey ver-
meidung der Landtstraf fl. 10.

5. Ist auch beschloffen worden, das welcher Lohn knecht nicht
umb das Meisterstück arbeiten will, soll zur straff erlegen fl. 4.

6. Ist auch beschloffen worden, das ein Lohn knecht, der nicht
im Knechtstanden, das Meisterstück macht, nimpt auch nicht
eines Meisters Tochter, soll in die Zech erlegen fl. 12.

ANNO

Domini 1 * 6 * 1 * 8 *

Nachdera die
Ehrsame Herrn, von allenth
der Ehrlichen Schuster Zech
Teitscher Nation, vor gus
Gelehen, auszu schreiben, und in der

HERMANNSTADT eine Gemeine Landtsamlun
zu halten, verwilliget und zu bekräftigen, all

Nöthige

Nach dem die Ehrfue
 rh. S. Allenthalben der Ehrlichen
 Schuster Zechen Teutischer Nation vor Gutts an-
 Gesehen auß zu schreiben, und in der Herrmanstadt
 eine gemeine Landtsamlung zu halten, und von etlig
 Nothwendigen Artickeln zu tractieren, und zu handeln,
 und die vorige Artickel, welche im 1. 5. 6. 8. und 9. im
 10. und 11. und 12. ja auch im 1. 6. 8. und im 10.
 und 11. und 12. Jahr beschloßen sein worden, aber magh,
 bey Kräften erhalten, weil aber etwas ungemach gespiret, so ist
 im 1. 6. 8. Jahr nach mehr Tractieret und mehr noth-
 wendige Artickel darzu gesetzt, welche von der Union Concliert,
 und von der löbligen Universität affirmieret seyn, als wie
 folgen.

ANO
 DOMINI.

1648
 Den 25. 26. 27. und 28. Tag November.

Sein etliche Nothwendige Artickel von der
 Union Concliert und von der löbliger
 Universität Confirmirt Worden.

Foto 20

Es ist beschlossen nach einhalt des Ersten Artickel
 so im 1. 6. 15. Jahr. von der Union Condict und
 von der löbligen Universität affirmiert bey Kräften
 erhalten, das kein Meister wider auß Städten, nach
 Marcken, die Phehl vom Lederer un befehen soll kaufen,
 bez Gemelter Straß fl. 6. // 32. Welch zech Meister
 willenshaft wirdt bekoman, und den übertrecker diller ge-
 bel nicht straffen wir, so soll der zech Meister verfallen, den
 Landt Meistern fl. 10.

Es ist zu wissen wie im 1. 6. 7. 1. Jahr, ein Feuers:
 brünst in dem königlichen Marck Reys ist entstanden,
 in welcher feures brünst, den Schuster Herren, ihre

BRIVLEGG, oder Artickel eingeschert
 aber verbrendt sein, so das sie das in acht haben

Genohmen, daß sie hinführo, ohno Artickel, ihre
 zech nicht kuntten auffhalten, aber forth sehen.

Wenn damals gewessener zech Meister, S. Michael Gohl und
 Hannus Josephus, vor uns erschienen, und bittend angehalten,
 unseren Artickeln ihnen einen ausszug zu geben,

damit sie hernach, mögen wissen nach was sie sich solten halten.

Weshes mir auch den Weisen Herren nicht han können abschla-
 gen, weil sie einmütiglich der Union seyn.

Solches ist Geschehen im 1. 6. 7. 2. den 27. january.

Damals Gewessener (Elstern) oder Eltesten der herr. Manfaut
 der Ehrlicher Schuster zechen. Wie folgen:

S. Laurentio Olescher. S. Georgus Melzer
 S. Gabriell, Hender, zu der zeit zech Meist
 gewesen. S. Thomas Schaffbaumer, Martin
 S. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

NOTE

1. *Documente privind istoria orașului Brașov*, volumul IX, Editura Aldus, Brașov, 1999, p. 32.
2. Idem, p. 77.
3. Idem, p. 232 – 236.
4. Idem, p. 237 – 238.
5. Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul, secolele XIV – XVI*, Editura Științifică, București 1965, p. 248.
6. *Documente privind istoria orașului Brașov*, op. cit., p. 276 – 280.
7. Idem.
8. Idem, p. 318 – 324.
9. Idem.
10. Idem, p. 139 – 141.
11. Radu Manolescu, op. cit., p. 248
12. Virgil Vătășianu, *Istoria Artei Feudale în Țările Române*, vol. 1, Editura Academiei R.P.R., București, 1959, p. 497, p. 847.
13. Radu Manolescu, op. cit., p. 259 – 304.
14. Dorina Negulici, Florea Costea, *Cetatea țărănească a Râșnovului în sistemul defensiv medieval al Țării Bârsei*, Brașov, 2000, p. 34
15. Identificarea filigranului a fost făcută în laboratorul de restaurare hârtie, Ligia Drăghici. Calchiera filigranului, Valerica Sârghie.
16. Dorina Negulici, Radu Ștefănescu, *Contribuții la cunoașterea activității medico – farmaceutice la Brașov în evul mediu, Cumidava XXV*, p.
17. Gernot Nussbsächer, *Aus Urkunden und Chroniken*, Editura Kriterion, București, 1985, p. 77.
18. Gernot Nussbsächer, *Din cronici și hrsoave*, Editura Kriterion, București, 1987, p. 15.
19. H. Müller, *Der Repser Stuhl*, în *Archiv des Vereins*, 1913, p. 304 – 305.
20. Ștefan Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea*, Editura Academiei R.P.R., București, 1954, p. 244.
21. *Documente privind istoria orașului Brașov*, op. cit., p. 54.
22. Idem, p. 361 – 370.
23. Idem, p. 169 – 170.
24. Idem, p. 291.
25. Idem, p. 162 – 166.
26. Idem, p. 272 – 274.
27. Radu Manolescu, op. cit., p. 244 – 248, 274 – 304.
28. *Documente privind istoria orașului Brașov*, op. cit., p. 197.
29. Idem, p. 391 – 394.
30. Original în colecția de documente a Bibliotecii Muzeului Județean de Istorie Brașov, nr. inv. 19112; filigranul calchiat în laboratorul de restaurare hârtie, Valerica Sârghie.
31. Documente privind istoria orașului Brașov, op. cit., p. 391 – 394
32. Restaurat în anul 1994 și comunicat la Sesiunea Științifică Națională de Conservare – Restaurare, Salonul Național de Conservare – Restaurare, Tulcea – 1996, Ligia Drăghici.